

Informatief overzicht EU-dossiers met (mogelijke) ruimtelijke impact – stand februari 2008

Ieder jaar biedt de minister van VROM namens het kabinet een geactualiseerd overzicht aan van EU-dossiers met (mogelijk) gevolgen voor de ruimtelijke ordening van ons land. Dit gebeurt in het kader van de uitvoering van de motie-Meindertsma c.s. (21 maart 2005, 2004-2005, XXI-A, 1). In die motie roept de Eerste Kamer het kabinet op om alert te zijn op nieuwe initiatieven voor beleid en regelgeving, die de Europese Commissie zich voorneemt om aan de Europese Raad en het Europees Parlement voor te leggen. Bij de implementatie van Europese richtlijnen moet voorkómen worden dat er onverwachte belemmeringen voor de ruimtelijke planvorming ontstaan. Door in een vroeg stadium te weten, dat de Commissie over nieuwe beleidsacties of voorstellen voor wetgeving denkt, is het mogelijk expertise aan te bieden en Nederlandse belangen te laten doorklinken in deze voorstellen.

In de motie vraagt de Kamer ook om kennis over EU-initiatieven met ruimtelijke impact te vergaren, te bundelen en deze aan het 'werkveld' (de diverse overheden en stakeholders in de ruimtelijke ordening) ter beschikking te stellen. Bijgaand overzicht is één van de middelen om de bedoelde informatie te delen met het werkveld. In deze versie zijn naast een aantal lopende dossiers de nieuwe voornemens uit het zogenoemde Wetgevings- en werkprogramma 2008 van de Europese Commissie opgenomen, voor zover deze vermoedelijk van belang zullen zijn voor de ruimtelijke ordening. Bovendien wordt informatie verstrekt over de Territoriale Agenda en het Territoriaal Actieprogramma, die de ministers van de EU-lidstaten, verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening tijdens hun informele ontmoetingen (Leipzig, Azoren), hebben vastgesteld.

In het overzicht wordt per dossier informatie gegeven over de naam van het betreffende initiatief, de tot nu toe verschenen documenten van de zijde van de Europese Commissie, de vraag welk departement eerstverantwoordelijk is voor het voorbereiden van het kabinetsstandpunt over het voorstel van de Commissie, informatie over andere betrokken overheden en de eventuele samenstelling van een zogenoemd 'dossierteam'. Per dossier wordt aangegeven in welke fase van beleidsontwikkeling dit zich bevindt, te weten expertfase (de Commissie betreft deskundigheid uit de lidstaten bij het formuleren van een voorstel), raadsfase (besluitvorming door Europese Raad van ministers en het Europees Parlement) en implementatiefase (omzetting van richtlijn in nationale wetgeving). De inhoud van het Commissie-voorstel wordt kort beschreven, evenals het kabinetsstandpunt, indien bekend. Ten slotte wordt een inschatting gegeven van de (mogelijke) invloed van het initiatief op de ruimtelijke ordening ('ruimtelijke impact').

Dit overzicht dient louter ter informatie en wordt regelmatig geactualiseerd. Het is op ambtelijk niveau besproken door vertegenwoordigers van de meest betrokken ministeries (Kontaktpersonen ruimtelijke ontwikkeling en Europese samenwerking) en van positief advies voorzien door de Commissie voor de Duurzame Leefomgeving.

VROM, Directoraat-Generaal Ruimte, directie Normstelling, Instrumentarium en Beleidskaders, Rijnstraat 8, Postbus 30945, 2500 GX, Den Haag, tel. 339 2085

EU-dossiers met ruimtelijke effecten; Wetgeving en werkprogramma 2008 van de Europese Commissie (CLWP)			
Witboek aanpassing aan klimaatverandering¹ (White paper on Adaptation to Climate Change) <u>Eerder uitgebrachte documenten:</u> Green paper: "Towards a European Climate Change Adaptation Programme" COM(2007)354	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM (directie Internationale Zaken IZ en DGRuimte) <u>Betrokken departementen:</u> V&W, EZ, BZK, Financiën, LNV Decentrale overheden: IPO, VNG <u>Dossierteam:</u> ja, Interbestuurlijk	Expertfase. Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008 Volgt op het groenboek Aanpassingen aan klimaatverandering – mogelijkheden voor EU-actie (juni 2007); Kabinetsreactie brief van VROM d.d. 17 oktober 2007 (Kamerstuk 22112). Het groenboek onderzoekt de mogelijkheden voor communautaire samenwerking m.b.t. klimaatadaptatie richt zich op kennisuitwisseling. Het witboek zal meer concrete voorstellen bevatten. De Commissie stelt beleidsmaatregelen voor om de gezondheid, veiligheid en de kwaliteit van de leefomgeving van EU-burgers te beschermen tegen gevolgen van klimaatverandering; bestaand EU-sectorbeleid wordt getoetst op de vraag of het de doelen voor klimaatadaptatie niet in de weg staat ('mainstreaming').	Dit dossier heeft mogelijk grote gevolgen voor de inrichting van de fysieke ruimte. De Commissie benadrukt (in het reeds verschenen groenboek) respect voor het subsidiariteitsbeginsel; ruimtelijke ordening wordt als geschikt instrument genoemd om op regionaal niveau maatregelen te treffen. Nationaal beleidsprogramma (Adaptatie Ruimte en Klimaat) afstemmen op de Europese beleidsinitiatieven en Nederlandse visie inbrengen bij de voorbereiding van het witboek.

¹ DGR heeft bij de Nederlandse dossiertitels zoveel mogelijk aangesloten bij de eigen Nederlandse vertalingen van de Europese Commissie.

Energiepakket; Voorstel van de Commissie voor de reductie van emissies van broeikasgassen door de lid-staten ter realisatie van de EU doelstellingen tot 2020 COM(2008)xxx gepresenteerd: 23/01/2008 COM(2007) 1 definitief	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> EZ <u>Dossierteam:</u> pm	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008. De review staat geagendeerd voor de voorjaarsraad van 2009 Beoogd <u>doel</u>: Voortgangsbericht over de uitwerking van de in maart 2007 overeengekomen doelstellingen om het aandeel van hernieuwbare energiebronnen te vergroten; analyse van trends inzake broeikasgasemissies in de energiesector, ontwikkelingen energietechnologie, resultaten extern EU-beleid. Basis voor aanbevelingen voor nieuw EU-energiebeleid en nieuwe acties. Kan volledig functionerende interne markt de energievoorziening garanderen? Verbetering infrastructuur, met inbegrip van opslagfaciliteiten en LNG-terminals, een beter voorraadbeheer, bevorderen van introductie op de markt van hernieuwbare energie; terugdringen van de koolstofuitstoot in de energiesector via koolstofopvang en –opslag (Carbon Capture and Storage CCS zie onder lopende dossiers). Het Energiepakket is op 23 januari 2008 gepresenteerd door de Europese Commissie	Mogelijke ruimtelijke impact vanwege mogelijke aanwending landbouwareaal voor energieproductie (concurrentie met voedselproductie); mogelijke ruimtelijke aspecten van CCS (carbon capture and storage); ruimtelijke aspecten van verbetering van de infrastructuur voor energieproductie en – distributie.
Energiepakket; Herschikking van de richtlijn 2002/91/EG van 16 december 2002 betreffende de energieprestaties van gebouwen Recasting of Directive 2002/91/EC on the Energy Performance of Buildings (Energy package).	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM: WWI (Wonen, wijken en integratie) <u>Dossierteam:</u> pm	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008; het betreft een aanscherping/herziening van bestaande richtlijn. Voorgesteld wordt verplichting van energieprestatiecertificaten voor gebouwen, specificatie van minimale energieprestatienormen voor nieuwe of gerenoveerde gebouwen. Regelmatig keuren van c.v.-ketels en aircosystemen.	Ruimtelijke impact: Indirecte ruimtelijke gevolgen zijn mogelijk, indien energiezuinig bouwen tot nieuwe ruimtelijke of stedenbouwkundige voorwaarden leidt.

Wetgevingsvoorstellen naar aanleiding van de mededeling over de “gezondheidscontrole” van het gemeenschappelijke landbouwbeleid (Health Check GLB) (Legislative proposals arising from the Communication on the Health Check in the Common Agricultural Policy) Mededeling van de Commissie over de health check van het CAP (071120); Kabinetsstandpunt CAP-health check , november 2007	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> LNV <u>Betrokken departementen:</u> pm <u>Dossierteam:</u> p.m Informeel dossierteam binnen VROM	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008 De 'health check' is een tussentijdse evaluatie van het functioneren van het huidige gemeenschappelijk landbouwbeleid (tot 2013)	Ruimtelijke impact: De directe ruimtelijke impact van de health check is gering. En marge van deze beleidsevaluatie wordt echter gedacht over mogelijke hervormingen na 2013. Er zou meer financiële ruimte kunnen komen voor plattelandsontwikkeling en voor het vergoeden van maatschappelijke diensten, verricht door de boer (groene, blauwe diensten) of andere grondgebruikers.
Herziening van de regeling voor de probleemgebieden (begrenzing van de aangewezen gebieden) (Review of the Less Favoured Areas Scheme, delimitation of designated areas)	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> LNV <u>Betrokken departementen:</u> <u>Dossierteam:</u> pm	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008	Ruimtelijke impact: Subsidie-instrument om agrarisch beheer te behouden van gebieden met grote landschappelijke waarde óf om bepaalde agrarische productiemethoden te behouden. Deze herziening beoogt een verbetering van het systeem om gebieden met handicaps (voor het agrarisch gebruik) te selecteren en te begrenzen. Dit systeem past bij Nederlands beleid om waardevolle agrarische cultuurlandschappen én het beheer daarvan door de boer te borgen; zie ook 'health check CAP'.

Pakket Betere regelgeving; strategische evaluatie (Better Regulation Package – Strategic Review)	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> pm <u>Betrokken departementen:</u> BZK + p.m. <u>Dossierteam:</u> p.m. VROM intern dossierteam Better Regulation, afstemming VROM standpunten en strategie.	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008 De Commissie doet voorstellen voor het vereenvoudigen van regelgeving, het terugdringen van de administratieve lasten en het schrappen van regelgeving, die niet langer van belang wordt geacht. In 2007 zijn de eigen Effectrapportages (Impact Assessments) van de Europese Commissie geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan wil de EC de systematiek van haar 'deze effectrapportages verbeteren. De Commissie wil ook de eerste ervaringen evalueren die met de Impact Assessment Board zijn opgedaan. Dit semi-onafhankelijk orgaan toetst de kwaliteit van de effectrapportages, die de Commissie zelf dient op te stellen over belangrijke voorstellen voor beleid en regelgeving.	Ruimtelijke impact: Nederland heeft bij de Impact Assessment Board gepleit voor het opnemen van criteria om effecten van het EU-beleid op territoriale cohesie te kunnen inschatten.
Groenboek over Europese Territoriale Cohesie (Green paper on European territorial cohesion)	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM (directie Internationale Zaken en DGRuimte) <u>Betrokken departementen:</u> p.m. <u>Dossierteam:</u> nee	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008 Doel: 'territoriale cohesie' is als derde doel van de EU opgenomen in het Hervormingsverdrag naast sociale en economische cohesie. Het begrip dient echter nog nader gedefinieerd te worden. De Commissie wil: - onderzoeken hoe de lidstaten het begrip territoriale cohesie begrijpen en toepassen (op basis van questionnaires); - een definitie ontwerpen en dit begrip integreren in de doelen van structuurfondsen en ander sectorbeleid met territoriale impact; - een discussie tussen de Commissie en de lidstaten over dit concept opstarten;	Ruimtelijke impact: De discussie over het begrip 'territoriale cohesie' heeft grote ruimtelijke impact in bestuurlijke zin, maar ook in de zin van het politieke streven naar onderlinge afstemming van <i>people, profit, en planet</i>. De Lissabonstrategie wordt uitgebreid met beginselen van regionale differentiatie, ruimtelijke samenhang en kwaliteit van de leefomgeving. Nederland kan dit begrip benaderen vanuit zijn traditie op het gebied van ruimtelijke ordening en ruimtelijke kwaliteit. Nederland hecht daarbij sterk aan het respecteren van het subsidiariteitsbeginsel.

Pakket luchtvervoer; mededeling “Ontwikkeling van het gemeenschappelijk Europees luchtruim”. (Air transport package; Communication “Developing the single European sky”)	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> V&W Medebetrokken: Ministerie van Defensie Dossierteam: V&W/DGTL	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008 De Europese Commissie heeft het SES initiatief gelanceerd om het Europese Air Traffic Management (ATM) om te vormen tot één naadloos netwerk, niet gehinderd door landsgrenzen of verschillen in nationale regelgeving. Doel is een veiliger luchtruim in Europa, waarin de verwachte groei van het luchtverkeer opgevangen kan worden. De Nederlandse regering redeneert vanuit een leidende positie van Schiphol. Het verkeer van en naar Schiphol dient reeds buiten onze landsgrenzen te worden begeleid om een efficiënte afwikkeling te garanderen. Dit is ook nodig voor een meer geluidsarme afwikkeling van het verkeer rond Schiphol. Zie ook het Actieplan Luchthavens (verder in dit overzicht)	Ruimtelijke impact: Aanbevelingen van de Commissie op het gebied van het beheer van het luchtverkeer en de infrastructuur van het stelsel van luchthavens in de EU, kunnen gevolgen hebben voor het beleid met betrekking tot veiligheid of geluidhinder en daarmee indirect voor de ruimtelijke ordening rond luchthavens in NL.
Begrotingsevaluatie (Budget Review) (zie ook Financiële Perspectieven 2007-2013)	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> FIN <u>Betrokken departementen:</u> EZ, BZK, VROM. <u>Dossierteam:</u> nee, interdepartementaal overleg	Aangekondigd in het werkprogramma van de Europese Commissie (CLWP) 2008 Onderzoek naar de noodzakelijke herzieningen om de financiële bijdragen aan gemeenschappelijke doelstellingen te optimaliseren(Structuurfondsen). Levert input voor de herziening Financiële perspectieven voor de periode na 2013.	Ruimtelijke impact: Kan directe consequenties hebben voor de prioriteitsstelling en de toewijzing van budgetten voor gebiedsgerichte samenwerking binnen de Structuurfondsen (INTERREG). VROM/DGR is medeverantwoordelijk voor INTERREG en voor de uitvoering van de INTERREG IVB NSR en NWE programma's (Noordzee regio, Noordwest-Europa)

Lopende EU-dossiers met Ruimtelijke effecten:			
Thematische strategie voor bodem-bescherming; Kaderrichtlijn bodem (Thematic Strategy for Soil Protection) <u>documenten:</u> COM(2006)231 ; richtlijn: COM(2006)232	Eerstverantwoordelijk departement: VROM (DGMilieu, Internationale Zaken (IZ), DGRuimte) <u>Betrokken departementen:</u> LNV, V&W, BZK, BuZa, EZ <u>Andere overheden:</u> IPO, UVW, VNG <u>Dossierteam:</u> Interbestuurlijk	Raadsfase/codecisie De richtlijn is op de milieuraad van 20 december 2007 niet aangenomen door tegenstemmen van o.a. Duitsland, Frankrijk, het VK en Nederland. Nederland is geen voorstander van een richtlijn, noch voor normstelling, gegeven het ver ontwikkelde nationale beleid op dit gebied. De voortgang van dit dossier in 2008 is nu onzeker.	Ruimtelijke impact: De artikelen over bodemafdichting kunnen directe ruimtelijke gevolgen krijgen. Toename administratieve lasten voor decentrale overheden is mogelijk. Normstelling kan consequenties hebben voor de uitvoering van het nationale ruimtelijke beleid.
Luchtkwaliteit/ fijnstofrichtlijn (The Clean Air for Europe (CAFE) Programme: Towards a Thematic Strategy for Air Quality) <u>Documenten:</u> COM (2001) 245 COM (2005) 446 Richtlijn 96/62/EG	Eerstverantwoordelijk departement: VROM, Internationale Zaken, DGMilieu, DGRuimte <u>Betrokken departementen:</u> V&W, EZ , LNV <u>Dossierteam:</u> interbestuurlijk Projectgroep luchtkwaliteit	Implementatiefase en raadsfase Nationale wetgeving: Naast de omzetting in nationale regelgeving wordt de implementatie in Nederland verzorgd aan de hand van het NSL. De Eerste Kamer wil vooral meer duidelijkheid over het bijbehorende conceptbesluit met regels voor projecten die de lucht "niet in betekende mate" vervuilen. Brussel: 2 ^e lezing tussen Raad en EP. In een triloog is akkoord bereikt tussen Raad, Commissie en Europees Parlement. Juristen-linguïsten overleg vindt inmiddels plaats. Besluitvorming volgt in 2008.	Ruimtelijke impact: De grenswaarden fijnstof 2005 en stikstofdioxide 2010 bleken problemen op te leveren voor de ruimtelijke ordening. Bouwplannen werden stilgelegd op last van de rechter/Raad van State. De nieuwe richtlijn hanteert o.a. grenswaarden voor de kleinere fijnstofdeeltjes (PM _{2,5}). In het akkoord is een grenswaarde voor PM _{2,5} opgenomen van 20 µg/m ³ . Deze geldt specifiek voor de stedelijke achtergrondconcentratie ofwel de luchtkwaliteit in en rond de steden. Normen zijn volgens het MNP op basis van bestaand beleid op vrijwel alle plaatsen haalbaar. Nederland verwacht problemen met de normen voor NO _x .

Richtlijn Nationale Emissieplafonds (NEC) – herziening Directive on national emission ceilings for certain atmospheric pollutants) Richtlijn 2001/81/EG	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM, IZ, DGMilieu <u>Betrokken departementen:</u> Interdepartementale projectgroep NEC richtlijn LNV, V&W, EZ <u>Andere overheden:</u> IPO, VNG <u>Dossierteam:</u> Interbestuurlijk	<u>Expertfase</u> Commissie schrijft aan de herziening Het Commissievoorstel wordt verwacht in het voorjaar van 2008. De Richtlijn gaat uit van nationale emissieplafonds voor NO₂, SO₂, VOS en ammoniak voor 2010. De herziening van de richtlijn zal plafonds voorstellen voor 2020 en ook betrekking hebben op de uitstoot van PM 2,5. Op dit moment is nog niet duidelijk welke plafonds voor Nederland zullen worden voorgeschreven. Een Nederlands standpunt is nog in ontwikkeling. Doelstellingen moeten gepaard gaan met EU-brede, brongerichte instrumenten dan wel met ruimte in EU-regelgeving voor nationale instrumenten.	Ruimtelijke impact: Betreft de uitstoot van gassen in de landbouw, scheepvaart, luchtvaart, etc. Strengere normen kunnen indirect ruimtelijke gevolgen hebben.
---	---	--	--

Mededeling ('Blauwboek') van de Commissie inzake een integraal Maritiem Beleid voor de EU (oktober 2007) (Communication: (Bluebook) An integrated Maritime policy for the European Union) <u>Documenten:</u> COM (2007)575 COM (2006) 275	Eerstverantwoordelijk departement: V&W <u>Betrokken departementen:</u> VROM, DEF, EZ, LNV, BuZa <u>Dossierteam:</u> Interdepartementaal Directeuren Overleg Noordzee (IDON) <u>Interbestuurlijk:</u> nee	Raadsfase <u>Doel:</u> Aanzet tot integrale visie op de gebruiksfuncties en waarden van de Europese zeeën en kustwateren. Stimuleren van de werkgelegenheid en het verbeteren van het maritiem bestuur. <u>Standpunt kabinet:</u> steun voor aandacht voor integrale planning van kusten en zeeën maar onder strikte toepassing van subsidiariteits- en proportionaliteits -beginsel. <u>Procedure:</u> April 2007 Nederlands standpunt in de MR vastgesteld, en aan de Tweede Kamer verzonden. Juni 2007: AO over het standpunt en aan de Europese Commissie gezonden. Op 10 oktober 2007 heeft de Cie een 'Blauwboek' en een Actieplan over: • Maritieme ruimtelijke planning en integraal kustzonebeheer • Europees marien/maritiem datanetwerk • Mitigatie en adaptatie klimaatverandering • EU-profilering in internationale fora • Luchtverontreiniging door schepen • Milieuvriendelijker maken en slopen van schepen. In december 2007 heeft de Europese Raad op hoofdlijnen ingestemd met het "Blauwboek" en het groene licht gegeven voor de verdere uitvoering van het actieplan. Het Ministerie van V&W heeft inmiddels voorstellen gedaan voor het vervolgproces in Nederland.	Ruimtelijke impact: Uitvoering van de beleidsdoelen van de strategie (met name door de lidstaten) zal leiden tot uitspraken over het gebruik van (aan te wijzen delen van) de kusten en zeeën voor specifieke doelen en tot bescherming van kwetsbare functies en waarden. De aangekondigde routekaart voor maritieme ruimtelijke ordening kan daarbij een belangrijk instrument zijn.
--	---	---	--

Richtlijn overstromingsrisico's (voorheen Hoogwater-richtlijn) Voorstel voor een Richtlijn over risico-beoordeling en beheer overstromingen (Directive of the European Parliament and of the council on the assessment and management of floods) <u>documenten:</u> COM (2006) 15	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> V&W <u>Betrokken departementen:</u> BZK, LNV, VROM: IZ, DGR, DJZ <u>Dossierteam:</u> ja, Projectteam Hoogwater (kernteam en klankbordgroep) <u>Interbestuurlijk:</u> ja, IPO, UvW en VNR (NL riviergemeentes)	<u>Implementatiefase.</u> De Richtlijn overstromingsrisico's is inmiddels vastgesteld. In Nederland is de implementatiefase gestart. Uiterlijk 2009 moet de richtlijn in nationale wet-en regelgeving worden overgenomen. Daarna volgt uitwerking van de richtlijn per stroomgebied. De procedure zal synchroon lopen met de cyclus van de Kaderrichtlijn Water (waarbij om de 6 jaar een evaluatie wordt gehouden). <u>Doel:</u> het reduceren en beheersen van de gevolgen van overstromingen voor mensen, het milieu, en de economie. De richtlijn schrijft het interbestuurlijk instrumentarium voor het aanpakken van de overstromingsproblematiek voor. Geen normen, wel 3 concrete verplichtingen: - preliminary flood risk assessment (eind 2011) - overstromingsrisicokaarten als basis voor beheersplannen (2013) - overstromingsrisicobeheersplannen (gereed in 2015) Er wordt gewerkt aan een implementatiestrategie voor Nederland.	Ruimtelijke impact: De richtlijn kan indirect (via de beheersplannen) leiden tot maatregelen, die de ruimtelijke bestemmingen, inrichting en beheer beïnvloeden. Dat is afhankelijk van de implementatie en dat wat in het kader van Waterveiligheid 21^e Eeuw nationaal besloten gaat worden ten aanzien van de "risicobenadering" en de ruimtelijke gevolgen daarvan.
--	---	---	---

Kaderrichtlijn Europese Mariene Strategie <u>(Marine Strategy directive)</u> <u>documenten:</u> COM (2005) 0505 [SEC (2005) 1290]	Eerstverantwoordelijk departement: V&W <u>Betrokken Departementen:</u> EZ; FIN; LNV ; DEF ; BZ; VROM <u>Dossierteam:</u> ja <u>Interbestuurlijk:</u> nee	<u>Raadsfase.</u> Met het EP is inmiddels een politiek akkoord bereikt. In november 2005 heeft de Commissie de Europese Mariene Strategie (EMS) gepresenteerd. Daarin een voorstel voor een kaderrichtlijn voor de bescherming van het mariene milieu. De lidstaten moeten programma's van maatregelen in 2015 hebben uitgevoerd om het doel – een goede ecologische toestand van zeeën – in 2020 te kunnen bereiken. Nederland staat positief tegenover de strategie, maar is kritisch over het voorstel voor een kaderrichtlijn. In november 2007 heeft het Portugese voorzitterschap in informele overleggen geprobeerd de mogelijkheden voor een compromis in de Raad te verkennen. Op 11 december heeft het Europees Parlement ingestemd met de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.	Ruimtelijke impact: De kaderrichtlijn kan tot ruimtelijke zonering leiden ter bescherming van het mariene milieu. De strategie kan aanleiding geven tot investeringsprogramma's ter versterking van de concurrentiekracht van regio's.
---	---	--	---

Mededeling over een Europees Havenbeleid (Communication on a European Ports Policy) <u>documenten:</u> Mededeling inzake een Europees havenbeleid (Communication on a European Ports Policy) COM(2007)616 Groenboek havens en maritieme infrastructuur (Greenpaper on seaports and maritime infrastructure) COM(1997)678	Eerstverantwoordelijk departement:: V&W <u>Betrokken departementen:</u> VROM, EZ, SZW, LNV, FIN, BuZa, DEF <u>Dossierteam:</u> pm	<u>Raadsfase</u> De Europese Commissie heeft op 18 oktober 2007 (Transportraad, 30 november '07) een reeks initiatieven genomen om het goederenvervoer in de Unie efficiënter en duurzamer te maken. Het betreft: een actieplan inzake logistiek, een voorstel voor een spoorwegnetwerk met voorrang voor goederenvervoer, een mededeling over het havenbeleid en twee documenten over respectievelijk een Europese ruimte voor maritiem vervoer en snelwegen op zee. Het gemeenschappelijk doel van deze initiatieven is innoverende technologieën en praktijken op het gebied van infrastructuur aan te moedigen, de vervoersmiddelen verder te ontwikkelen, het goederenbeheer te verbeteren, goederenvervoersketens te bevorderen, de administratieve procedures te vereenvoudigen en de volledige logistiekketen te versterken.	<u>Ruimtelijke impact</u> De mededeling kondigt een actieplan om het Europees havensysteem te laten voorzien in de toekomstige transportbehoeften van de EU. Ruimtelijk aspect zit in uitgangspunt Commissie dat bij havenontwikkelingsplannen spreiding van vervoersstromen over zeehavens de voorkeur heeft. Hoewel de Commissie die spreiding voorsloeg aan de lidstaten laat, kondigt zij aan dit te willen bezien bij evaluatie van het TEN-netwerk in 2010.
--	---	---	---

Kaderrichtlijn Water, Prioritaire Stoffen Documenten: RL 2000/60/EG COM(2003) 550 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on environmental quality standards in the field of water policy, amending directive 2000/60/EC COM(2006)397 Integrated prevention and control of chemical pollution of surface waters in the European Union COM(2006)398	Eerstverantwoordelijk departement: V&W Betrokken departementen: VROM ((IZ, DGM, DGR)), BZK, LNV Dossierteam: ja Interbestuurlijk: nee	Kaderrichtlijn Water: <u>implementatiefase</u> Dochterrichtlijn prioritaire stoffen: <u>raadsfase</u> Doel KRW: kader voor de bescherming van oppervlaktewater en grondwater, waarmee tevens (aquatische) ecosystemen voor verdere achteruitgang worden behoed. Het betreft dus de bescherming van de waterkwaliteit. Lidstaten dienen het waterkwaliteitsbeheer per rivierstroomgebied te organiseren. Binnen 9 jaar moet een beheersplan voor ieder internationaal stroomgebied zijn opgesteld. Een 'bevoegde autoriteit' moet worden aangewezen om internationale afstemming binnen grensoverschrijdende stroomgebieden te garanderen. Bij Prioritaire stoffen gaat het om voorlopig 33 stoffen waarvoor extra restricties zullen gelden. 2009: Lidstaten hebben maatregelenpakket samengesteld; uitvoering begint vanaf 2015; Nederland vraagt om uitstel tot 2027.	Ruimtelijke impact Nederland zal vanwege hoge milieudruk grote problemen hebben om aan kwalitatieve normen te voldoen; bij niet voldoen aan normen ontstaan mogelijk beperkingen voor het ruimtegebruik. Ook is denkbaar dat de normen slechts gehaald kunnen worden door ruimtelijke zonering toe te passen en daarbinnen het grondgebruik aan te passen aan de milieunormen.
--	--	--	---

Mededeling van de Commissie over waterschaarste en droogte Commission Communication on water scarcity and droughts Documenten: COM(2007) 414 final	Eerstverantwoordelijk departement: V&W <u>Betrokken departementen:</u> VROM (IZ, DGR, DGM), LNV <u>Dossierteam:</u> pm	<u>Raadsfase:</u> Op 18 Juli 2007 heeft de EC een mededeling aan de Raad en het EP gestuurd Tijdens de Milieuraad van Juni 2006 presenteerde de Commissie een eerste notitie aan de Raad. Aanzet tot een Europese aanpak voor de gevolgen van waterschaarste en droogte. Tijdens de Milieuraad van 30 oktober 2007 is de mededeling geaccordeerd. Uitvoering van de mededeling zal zo veel mogelijk plaatsvinden met bestaande instrumenten uit de kaderrichtlijn water en de richtlijn overstromingsrisico's.	Ruimtelijke impact: Maatregelen in de sfeer van gebiedsgericht beleid zijn denkbaar. Ruimtelijke ordening kan ingezet worden als stuurmiddel op nationaal en regionaal niveau.
Mededeling van de Commissie: "Actieplan inzake de capaciteit, efficiëntie en veiligheid van de Europese luchthavens" (An action plan for airport capacity, efficiency and safety in Europe) Document: COM(2006) 819 definitief	Eerstverantwoordelijk departement: V&W <u>Betrokken departementen:</u> VROM (DGM, DGR, IZ) FIN, EZ, DEF <u>Dossierteam:</u> nee	<u>Raadsfase:</u> Behandeling in de Raadswerkgroep Transport Inhoud voorstel: Verdere groei van het Europese luchtverkeer zal problemen veroorzaken m.b.t. efficiëntie van luchthavens en extra milieu- en veiligheidskosten opleveren. Doel is de bestaande infrastructuur optimaal te benutten, technologische ontwikkelingen aan te moedigen, veiligheid en efficiëntie te verhogen en een beter planningskader te ontwikkelen voor nieuwe infrastructuur. In de Transportraad van 21 september 2007 is een politiek akkoord bereikt waarbij de Commissie is gevraagd de mededeling van 1 februari 2007 nader uit te werken. Daarbij is door de Raad aangegeven dat de planning van bestaande en nieuwe luchthaven infrastructuur nadrukkelijk een competentie van de lid-staten is en niet van de Europese Commissie.	Ruimtelijke impact: Het actieplan heeft mogelijke invloed op de ruimtelijke infrastructuur, gerelateerd aan de luchthavens, de voorgenomen maatregelen tegen geluidshinder (evaluatie van de richtlijn), het planningskader en capaciteitsplanning van de diverse nationale en regionale luchthavens. De Commissie wilde voorwaarden stellen aan de periodes waarbinnen te nemen maatregelen voor de aanpassing van de luchthaveninfrastructuur moeten worden getroffen; dat staat op gespannen voet met het subsidiariteitsbeginsel. Afhankelijk van deze nadere uitwerkingen zal in 2008 worden beoordeeld of dit dossier ruimtelijke relevantie behoudt.

Groenboek Publiek Private Samenwerking en het gemeenschapsrecht inzake overheidsopdrachten en concessie-overeenkomsten. <u>Documenten:</u> Groenboek: COM(2004)327 Mededeling: COM(2005)569 In voorbereiding: Interpretatieve Mededeling over Geïstitutionaliseerde Publiek Private Samenwerking	Eerstverantwoordelijk departement: EZ <u>Betrokken departementen:</u> VROM: DGR, RGD, DGWWI, DJZ, BZK, Fin, BuZa , deelname LNV wenselijk <u>Dossierteam:</u> Ja <u>Interbestuurlijk:</u> nee	<u>Expertfase.</u> Doel groenboek (2004): bezien of aanpassing van Europese regelgeving over PPS nodig is. In haar mededeling (2005) kondigt de Commissie nieuwe regelgeving aan voor contractuele vormen van PPS, vergezeld van een impact-assessment en een 'interpretatieve mededeling'. Bespreking van de interpretatieve mededeling vindt plaats in de Advisory Committee on Public Procurement. Ook Nederland kent relevante hofzaken. VROM heeft daarom een 'reiswijzer' opgesteld. Verder wordt er interdepartementaal bekeken wat de gevolgen kunnen zijn van het recente Franse Auroux-arrest (ICER-H werkgroep).	Ruimtelijke impact: De mogelijke consequenties voor de ruimtelijke ordening in NL worden onderzocht (VROM). PPS is een veel gebruikte samenwerkings - constructie bij gebiedsontwikkeling in Nederland. De Commissiemededeling kan gevolgen hebben voor deze praktijk.
--	--	--	---

Thematische Strategie Duurzaam gebruik van Natuurlijke Hulpbronnen (Thematic Strategy on the sustainable use of natural resources) Evaluatie. <u>Documenten:</u> Thematische Strategie COM(2005) 670	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM (IZ, DGM, DGR) <u>Betrokken departementen:</u> EZ, BZ, BZK, LNV, V&W, Fin <u>Dossierteam:</u> ja “Natuurlijke hulpbronnen en diversiteit” <u>Interbestuurlijk:</u> nee	<u>Implementatiefase</u>, beleidsevaluatie De invulling van deze Europese strategie stoelt in belangrijke mate op nationale programma's en maatregelen. De Thematische Strategie gaat uit van 4 principes: 1) Vermindering van de milieudruk; 2) De gehele levenscyclus van de hulpbronnen moet in acht worden genomen; 3) Aandacht voor afwenteling naar landen die grondstoffen leveren of afvalstoffen verwerken; 4) inzet van economische instrumenten. De Thematische Strategie moet in samenhang gezien worden met de mededeling over Biodiversiteit en het EU actieplan Duurzame Productie en Consumptie (2007)	Ruimtelijke impact: Ruimte/grond kan worden beschouwd als een schaarse, natuurlijke hulpbron die op duurzame wijze aangewend moet worden.
Thematische strategie voor het stedelijk leefmilieu Thematic strategy on the Urban Environment (TSUE) <u>Documenten:</u> COM(2005)718 SEC(2006)16	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM (DGM, DGR, IZ) <u>Betrokken departementen:</u> BZK, EZ, BuZa, VWS, V&W, LNV <u>Dossierteam:</u> ja Interbestuurlijk: ja	<u>Implementatiefase</u> Publicatie TSUE door Commissie: januari '06 Raadsconclusies: juni '06 Doel: maatregelen voor een gezonde kwaliteit van de leefomgeving voor alle Europese burgers; de strategie bevat voorstellen voor agglomeraties, groter dan 100.000 inwoners. De strategie bevat aanbevelingen. De Commissie nodigt lidstaten uit om regelmatig aan te geven wat de effecten van de strategie zijn en zal in 2009 een consultatie houden.	Ruimtelijke impact: Vooraf via projecten die gefinancierd worden met inzet van het Cohesiefonds, structuurfondsen en onderzoeksfondsen.

Groenboek stedelijk verkeer en vervoer. (Greenpaper on Urban transport: 'Towards a new culture for urban mobility') Documenten: Preparations Mid-term review of the Transport White Paper 'Keep Europe moving – Sustainable mobility for our continent' (2006) COM(2006) 314	<u>Eerstverantwoordelijk departement: V&W</u> <u>Betrokken departementen:</u> VROM (DGR, DGM, IZ); BZK, EZ, BuZa, VWS <u>Andere overheden en koepelorganisaties:</u> VNG, SkVV, IPO, UvW, AVV <u>Dossierteam:</u> ja Interbestuurlijk: ja	<u>Expertfase</u> Op 25 september 2007 publiceerde de Commissie het Greenpaper Towards a new culture for urban mobility'. Na publicatie volgt een consultatietraject voor steden, stakeholders en nationale lidstaten, tot 15 maart 2008. In de herfst van 2008 volgt dan een actieplan. Nederland pleit in de (concept) reactie van december 2007 bij de EC onder andere voor: - aanscherping Europees bronbeleid - geen planverplichtingen - maatwerk noodzakelijk - betere bereikbaarheid en leefbaarheid - vlotter verkeer in de stad - groenere agglomeraties en steden Kabinetsappreciatie wordt begin 2008 verwacht.	Ruimtelijke impact: Mogelijk ruimtelijke impact op het gebied van stedelijke distributie, vervoersmanagement en op de randvoorwaarden van de stedenbouwkundige inrichting van de stad; invloed op kwaliteit stedelijk milieu.
Urban Sprawl	<u>Eerstverantwoordelijk departement: VROM</u> (IZ, DGRuimte)	<u>Expertfase,</u> De Commissie (werkgroep Territorial Cohesion and Urban Matters) oriënteert zich op het thema. Aanvang: januari 2008	Ruimtelijke impact: Analyse van 'urban sprawl' is van belang om ruimtelijke strategieën te toetsen (ruimtelijke kwaliteit, doelmatigheid ruimtelijke organisatie, tegengaan ongebreidelde groei en verrommeling van het landschap)
Europese geo-informatie infrastructuur INSPIRE (Infrastructure for Spatial Information in Europe)	<u>Eerstverantwoordelijk departement: VROM</u>	<u>Implementatiefase</u> 15 maart 2007 richtlijn vastgesteld, implementatietraject loopt met nationale kaderwet	Ruimtelijk belang: betere Europese afstemming geo-data

Financiële perspectieven 2007-2013 Herziening FP 2007-2013 Anticiperen FP 2013-2020 Documenten: COM (2004) 487	Eerstverantwoordelijk departement: BZ <u>Betrokken departementen:</u> BZ, EZ, FIN, AZ, SZW, LNV, BZK	<u>Implementatiefase / expertfase</u> (evaluatie) Per periode van zeven jaar wordt een agenda met financiële perspectieven opgesteld. De financiële perspectieven 2007-2013 omvatten 5 rubrieken: 1)a. Concurrentievermogen, groei en werkgelegenheid; 1)b. Cohesie, groei en werkgelegenheid; 2) Instandhouding en beheer van natuurlijke hulpbronnen 3)a. Vrijheid, veiligheid en recht 3)b. Andere interne beleidsterreinen 4) De EU als mondiale partner 5) Administratieve uitgaven In 2009 vindt een mid-term review plaats ter evaluatie van de bereikte resultaten. (De implementatie van de financiële perspectieven geschiedt via cohesiebeleid, landbouwbeleid e.d.)	Ruimtelijke impact: Betreft meerjarige EU-begroting, waarmee de budgetten voor cohesiebeleid en structuurfondsen worden vastgesteld. Daar zijn ook ruimtelijk relevante beleidsdoelen en projecten mee gemoeid.
---	---	---	---

Lissabonstrategie, jaarlijkse voortgangs-rapportages <u>Documenten:</u> De Lissabonagenda (2000)	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> EZ <u>Betrokken departementen:</u> BZ, AZ, FIN, OC&W, BZK, V&W, LNV VROM: IZ, DGR <u>Dossierteam:</u> ja (Centrale Economische Commissie) <u>Interbestuurlijk:</u> nee	<u>Implementatiefase</u> De Lissabonstrategie is aangenomen in 2000. Het is een overkoepelende EU-strategie gericht op duurzame economische groei. De centrale vraag erachter is: hoe kan de Europese Economie haar positie versterken in de wereld? In 2001 werd een belangrijke 3^e pijler aan de strategie toegevoegd: milieu. In 2005 vond een tussentijdse balans plaats, waardoor het accent weer verschoof naar groei en werkgelegenheid. Tijdens de Voorjaarsraad in 2006 pleitte Nederland met succes voor toevoeging van eco-efficiënte innovaties (aandacht voor energie en klimaat) als belangrijk innovatiegebied naast ICT. In het Verdrag van Lissabon (Hervormingsverdrag) is als 'territoriale cohesie' als derde doel van de EU, naast economische en sociale cohesie, vastgelegd.	Ruimtelijke impact: Duurzame, ruimtelijke strategieën kunnen bijdragen tot het halen van de doelen van de Lissabon strategie. Beleid gericht op 'territoriale cohesie' als streven om het territoriaal kapitaal van de Europese regio's te benutten voor de Lissabonstrategie
Cohesiebeleid ter ondersteuning van groei en werkgelegenheid Strategische richtsnoeren Documenten: COM (2005) 0299 Community Strategic Guidelines (CSG dd 13/7/2006), COM(2006)386def	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> EZ <u>Betrokken departementen:</u> FIN, AZ, BZ, SZW, LNV <u>Dossierteam:</u> ja (VROM is geen lid van het dossierteam). <u>Interbestuurlijk:</u> nee	<u>Implementatiefase, uitvoering 2007-2013</u> De Commissie bereidt Vierde Cohesierapport voor: een tweejaarlijkse evaluatie én een strategische verkenning voor de komende jaren. <u>Doel:</u> Het EU-Cohesiebeleid beoogt de economische, sociale en territoriale samenhang van Europa te vergroten. Doel is het faciliteren van duurzame economische groei. Het EU-cohesiebeleid is één van de 5 categorieën binnen de gehele EU-begroting (zie Financiële perspectieven). Het cohesiebeleid kent 3 doelstellingen: 1. Convergentie (armste regio's in de EU); 2. regionale concurrentiekracht en werkgelegenheid (alle regio's in EU) en 3. ETS: Europese territoriale samenwerking over de nationale grenzen heen (INTERREG)	Ruimtelijke impact: Nederland heeft de doelen van de Lissabonstrategie vertaald in zijn Nationaal strategisch referentiekader: - attractieve steden en regio's - innovatief ondernemerschap en kenniseconomie - meer en betere banen De projecten zullen aan de verwezenlijking van deze doelen bijdragen door grensoverschrijdende samenwerking en investeringen in de ruimtelijk-economische structuur van de betreffende regio's

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid <u>Documenten:</u> COM (2003) 23 (zie ook hierboven: Health check, CLWP 2008)	<u>Eerstverantwoordelijke departement:</u> LNV <u>Betrokken departementen:</u> VROM: DGR + p.m. <u>Dossierteam:</u> nee Intern VROM dossierteam voor Landbouw en plattelandontwikkeling	<u>Implementatie/raadsfase</u> GLB 2007-2013 is vastgesteld. Midterm review: zie 'Health check'. Het Europese landbouwbeleid verschuift langzaam van landbouwprijs- en structuurbeleid (1^e pijler) naar plattelandsbeleid (2^e pijler). Er komen wellicht meer mogelijkheden voor het vergoeden van agrarische dienstverlening met het oog op maatschappelijke doelen, waaronder milieu- en ruimtelijke doelstellingen (groene en blauwe diensten).	Ruimtelijke impact: Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid is van toenemende betekenis voor brede plattelandontwikkeling.
Cross Compliance Cross compliance report and relevant legislative proposals for direct support schemes under the common agricultural policy	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> LNV <u>Betrokken departementen:</u> pm <u>Dossierteam:</u> nee Intern VROM dossierteam voor Landbouw en plattelandontwikkeling	<u>Raadsfase</u> Rapportage met wettelijke voorstellen over de implementatie van de nalevingsmechanismen van de RaadsWetgeving EC NO 1782/2003 'establishing common rules for direct support schemes'.	Ruimtelijke impact: Bevordert dienstverlening door de boer voor bredere maatschappelijke doelen, die ook ruimtelijke aspecten (beheer landschap, water, natuur) kunnen betreffen. Omvat richtlijnen waar boeren aan moeten voldoen om in aanmerking te komen voor landbouwsubsidies.
Actieplan Biodiversiteit <u>Documenten:</u> 'Halting the Loss of Biodiversity by 2010 - and beyond: sustaining ecosystem services for human well-being'; bijbehorend EU-action Plan 2010 en verder. COM(2006)216 European Parliament resolution of 22 May 2007 on halting the loss of biodiversity by 2010 INI/2006/2233	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> LNV <u>Betrokken departementen:</u> OS, EZ, V&W, OCW VROM: IZ, DGM, DGR <u>Dossierteam:</u> p.m. <u>Interbestuurlijk:</u> p.m.	<u>Implementatiefase</u> Op 18 december 2006 zijn Raadsconclusies aangenomen over deze Mededeling; in de lidstaten en op communautair niveau wordt nu gewerkt aan implementatie. Voor NL betekent het actieplan bevestiging van bestaand beleid. Een aantal intensiveringen worden vastgelegd in 1. het Beleidsprogramma biodiversiteit Internationaal (BBI), voor buiten EU en 2. Beleidsprogramma Biodiversiteit Nationaal (BBN), over biodiversiteit binnen NL en EU.	Ruimtelijke impact: Voor NL betekent het actieplan bevestiging van bestaand beleid: 1. verankering van de EHS in het Europese netwerk Natura 2000 2. meervoudig ruimtegebruik voor ecologische processen en grote opgaven zoals waterberging, natuurlijke zuivering van oppervlaktewater, en klimaatadaptatie

Wetsvoorstel voor reguleren van het opvangen en in aardlagen opslaan van kooldioxide (Legislative proposal for regulating Carbon Capture and geological Storage (CCS))	<u>Eerstverantwoordelijk departement:</u> VROM, DGM <u>Andere betrokken departementen:</u> pm	<u>Expertfase</u> Voorstel verschijnt eind 2007 Voorstel voor een Europees wettelijk kader ten aanzien van CO2 opslag	Ruimtelijke impact De opvang en opslag van CO2 kunnen ruimtelijke gevolgen hebben in verband met het inrichten van fysieke (ondergrondse) opslaglocaties én de mogelijke infrastructuur voor de winning en aanvoer van CO2.
---	---	--	---

Europese territoriale agenda – informele bijeenkomsten van de ministers van de EU-lidstaten, verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening			
Informele bijeenkomst van de ministers van de EU-lidstaten, verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening en regionaal beleid ; Azoren, 23 en 24 november 2007 <u>Documenten</u> Aangenomen door de Ministers : -First Action Programme for the Implementation of the Territorial Agenda of the EU -Gemeenschappelijke bijdrage ten behoeve van de discussie over het EU Groenboek 'Aanpassing aan klimaatveranderingen-mogelijkheden voor EU-actie'. Achtergronddocument: Territorial Agenda en Leipzig Charter (zie boven)	<u>Eerst verantwoordelijke departementen:</u> VROM / EZ <u>Dossierteam:</u> nee <u>Interbestuurlijk:</u> nee	Doel: Vervolg op informele ministersconferenties tijdens Nederlandse en Duitse voorzitterschappen. Tijdens het Nederlands Voorzitterschap (2004) spraken de ministers af om een Europese Territoriale Agenda (2007 – 2010) op te stellen met beleidsdoelen, die de samenhang van het EU-sectorbeleid met de ruimtelijke ontwikkeling van de Europese regio's bevorderen. Het Actieprogramma biedt een raamwerk voor het uitvoeren van acties door Lidstaten en stakeholders, in samenwerking met de Commissie. Deze acties laten zien hoe de ruimtelijke ordening in concrete gebieden of steden binnen de Unie worden beïnvloed door de diverse Europese beleidsvelden, én hoe ruimtelijke ordening kan bijdragen aan het realiseren van deze beleidsvelden. Tijdens de Ministerconferentie op de Azoren is afgesproken dat Klimaatadaptatie, Urban Sprawl, Energiebeleid en Territoriale Impact Assessments als eerste proeve zullen worden uitgewerkt. Voor DGR zijn klimaatadaptatie en Urban Sprawl prioritaire dossiers. Verder heeft Nederland aangegeven om als 'trekker' te willen optreden voor actie 2.2: uitwisselen van best practices met impact assessments op het vlak van territoriale cohesie. Zowel op het niveau van de Lidstaten als op dat van de Commissie; de Commissie toetst eigen initiatieven op effecten op sociale, economische cohesie, Nederland heeft de Impact Assessment Board van de Europese Commissie verzocht om ook criteria te ontwikkelen voor effectrapportage op gebied van territoriale cohesie.	Ruimtelijke impact: Tijdens hun informele ontmoetingen vragen de ministers van de EU-lidstaten, verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening de aandacht voor de wederzijdse relatie tussen ruimtelijke ordening als beleidsveld op nationaal, regionaal of lokaal niveau en het beleid van de EU voor tal van sectoren. Het opnemen van territoriale cohesie als derde doel van de Unie, naast economische en sociale cohesie, benadrukt dat ook de ruimtelijke samenhang, ofwel de fysieke organisatie van de Europese samenleving in acht genomen moet worden bij het ontwikkelen van (regionaal) beleid door de Unie. Met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel wordt meer aandacht geschonken aan ruimtelijke orderingsaspecten. Tevens wordt door de Commissie erkend dat ruimtelijke ordening een belangrijk instrument is om grote opgaven, zoals het klimaatadaptatiebeleid op het juiste bestuurlijke niveau aan te pakken.

